

Οι τρεις μορφές εξουσίας κατά τον Μάξ Βέμπερ

Μητροπολιτικό Έργο / Ι.Μ. Ναυπάκτου και Αγίου Βλασίου

Του Σεβ. Μητροπολίτου Ναυπάκτου και Αγίου Βλασίου κ. Ιεροθέου

Ο Μάξ Βέμπερ ήταν Γερμανός κοινωνιολόγος, ιστορικός και φιλόσοφος (1864-1920) και είχε μεγάλη επίδραση στους συγ-χρόνους του και τούς μεταγενέστερους κοινωνιολόγους.

Στό παρελθόν, και μάλιστα τό έτος 1994, ένα χρόνο πρίν έκλεγώ Μητροπολίτης, έγραψα ένα κείμενο μέ τίτλο «Ο καπιταλισμός ως γέννημα τής δυτικής μεταφυσικής, κατά τόν Max Weber», τό όποιο δημο-σιεύθηκε στό βιβλίο μου μέ τίτλο «Γέννημα καί θρέμμα Ρωμηοί» (σελ. 123-184).

Έκεϊ ανέλυα μιά από τίς βασικές θεωρίες του, ή όποία προκάλεσε μεγάλη συζήτηση μεταξύ τών έπιστημόνων, γιά τήν σχέση μεταξύ τής προτεσταντικής ήθικης καί τοῦ πνεύματος τοῦ καπιταλισμοῦ.

1. «Η προτεσταντική ήθική καί τό πνεῦμα τοῦ καπιταλισμοῦ»

Μέ ένδιέφερε αὐτή ή θεωρία τοῦ Μάξ Βέμπερ, γιατί ήταν στόν αντίποδα τοῦ απόλυτου ιδεαλισμοῦ τοῦ Χέγκελ καί τοῦ ιστορικοῦ ὕλισμοῦ τών Ένγκελιανῶν καί τοῦ Μάρξ, πού προήλθε από τόν διαλεκτικό ὕλισμό. Έπίσης, οί θεωρίες τοῦ Μάξ

Βέμπερ μέ ένδιέφεραν, γιατί έντόπισε τό πώς τό πνεῦμα τοῦ Καπιταλισμοῦ προῆλθε ἀπό τόν ἀπόλυτο προορισμό, τόν εὐσεβιστικό άτομισμό, τόν άσκητισμό καί τό καθῆκον γιά τό ἐπάγγελμα, ὅπως καλλιεργήθηκε στόν χῶρο τοῦ Προτεσταντισμοῦ.

Μελέτησα, λοιπόν, ἐπισταμένως τό βιβλίο τοῦ Μάξ Βέμπερ «Ἡ προτεσταντική ἠθική καί τό πνεῦμα τοῦ καπιταλισμοῦ», σέ μετάφραση τοῦ Μιχ. Κυπραίου καί πρόλογο-θεώρηση-ἐπιμέλεια τοῦ καθηγητῆ Βασίλη Φίλια (ἐκδ. Gutenberg) καί προσπάθησα νά καταλάβω τό βαθύτερο νόημά του. Μάλιστα στήν εἰσαγωγή του ὁ καθηγητής Βασίλης Φίλιας γράφει ὅτι «άν ἐξαιρέση κανεῖς τό “Κεφάλαιο τοῦ Μάρξ”, ἀσφαλῶς δέν ὑπάρχει βιβλίο ἀπό τήν περιοχή τῶν κοινωνικῶν ἐπιστημῶν πού νά προκάλεσε τόσες καί τόσο έντονες συζητήσεις καί ἀντιδράσεις ὅσο τό ἔργο αὐτό τοῦ Μάξ Βέμπερ». Αὐτό δέ τό βιβλίο τό θεωρεῖ «διάσημο».

Ἐπίσης, τό βιβλίο αὐτό τοῦ Μάξ Βέμπερ κυκλοφόρησε καί σέ μιά ἄλλη μετάφραση τοῦ Δημοσθένη Κούρκοβικ μέ δική του ἐνημερωτική εἰσαγωγή (ἐκδ. Κάλβος).

Ἀκόμη, γιά τό ὅλο ἔργο τοῦ Μάξ Βέμπερ ἐνδιαφέρουσα ἀνάλυση διαβάζουμε στό σημαντικό βιβλίο τοῦ καθηγητῆ Βασίλη Φίλια μέ τίτλο «Μάξ Βέμπερ: συστηματική κοινωνιολογία καί μεθοδολογία, μιά εἰσαγωγή στό ἔργο του» (ἐκδ. Νέα Σύνορα). Μάλιστα, ὁ Βασίλης Φίλιας γράφει ὅτι ὁ Μάξ Βέμπερ ἀνήκει στούς συγγραφεῖς ἐκείνους πού εἶναι «ὀγκόλιθοι, γιατί τό ἔργο τους εἶναι τιτάνιο, οἱ στόχοι τους ξεπερνᾶνε κάθε μέσο ὅρο· εἶναι στόχοι, πού μόνο μεγαλοφυεῖς μποροῦσαν νά βάλουν σέ μεγαλοφυᾶ κλίμακα». Ἐπισημαίνει δέ ὅτι «ὁ Μάξ Βέμπερ στέκεται ἀναμφισβήτητα δίπλα στόν Μάρξ σάν ἡ μεγαλύτερη μορφή ὅχι μόνο τῆς κοινωνιολογίας, ἀλλά γενικότερα τῶν κοινωνικῶν ἐπιστημῶν».

Τό κεντρικό θέμα τοῦ κειμένου μου μέ τίτλο «Ὁ καπιταλισμός ὡς γέννημα τῆς δυτικῆς μεταφυσικῆς, κατά τόν Max Weber», πού ἔγραψα πρίν 26 χρόνια, εἶναι ἡ ἀνά-λυση αὐτοῦ τοῦ περιφήμου βιβλίου τοῦ Βέμπερ «Ἡ προτεσταντική ἠθική καί τό πνεῦμα τοῦ καπιταλισμοῦ». Τό κείμενό μου διαμορφώθηκε στίς ἐξῆς ἐπί μέρους ἐνότητες: «Ἡ ἀξία τοῦ ἔργου τοῦ Max Weber», «Ἡ ὀριοθέτηση τοῦ καπιταλισμοῦ», «Ἡ μεταφυσική τοῦ καπι-ταλισμοῦ», «Οἱ κρίσεις τῶν δυτικῶν ἐρμηνευτῶν γιά τίς ἀπόψεις τοῦ Max Weber», «Ἡ Ρωμηοσύνη καί τό πνεῦμα τοῦ καπι-τα-λισμοῦ».

Μεταξύ τῶν ἄλλων ἐπeseήμανα ὅτι, παρά τήν κριτική πού ἔγινε στό βιβλίο τοῦ Μάξ Βέμπερ, ἀπό διαφόρους ἄλλους εἰδικούς, ὅπως τίς ἐξέθεσε σέ βιβλίο του ὁ Robert Green, τελικά ἡ θεωρία τοῦ Μάξ Βέμπερ εἶναι μεγαλειώδης καί πρωτότυπη καί κανεῖς δέν μπορεῖ νά παρερμηνεύσει τήν σχέση μεταξύ τοῦ «πνεύματος τοῦ καπιταλισμοῦ» καί τῆς «προτεσταντικῆς ἠθικῆς».

Ὅσοι ἔκριναν ἀρνητικά τίς ἀπόψεις τοῦ Μάξ Βέμπερ, τό ἔκαναν ἀπό τίς δικές τους

ιδεολογίες, αλλά δέν μπόρεσαν νά τίς ἀπορρίψουν ὁλοκληρωτικά.

Βέβαια, ὅταν ὁ Μάξ Βέμπερ ἔκανε λόγο γιά καπιταλισμό δέν ἐννοοῦσε ἀπλῶς τήν συσσώρευση τοῦ κεφαλαίου ἀπό ἀγάπη πρὸς τόν πλοῦτο, ἀλλά ὁμιλοῦσε γιά τό «πνεῦμα τοῦ καπιταλισμοῦ», «ὡς ὀρθολογική καπιταλιστική ὁργάνωση τῆς ἐλεύθερης ἐργασίας». Καί αὐτό συνδέεται στενά μέ τόν δυτικό τρόπο ζωῆς, πού διακρίνεται γιά τήν πίστη στήν μεταφυσική, τόν ἀπόλυτο προορισμό, τόν ὀρθολογισμό, τόν ἠθικισμό καί τόν ἀσκητισμό μέ τόν ἰδιαίτερο δυτικό προτεσταντικό τρόπο ζωῆς.

Ὅπως ἔχει σημειωθῇ, αὐτό τό πνεῦμα τοῦ καπιταλισμοῦ παρατηρεῖται καί στόν Ρωμαιοκαθολικισμό, ἀλλά τελικά οἱ Προτεστάντες μέ τήν βίωση τῆς ἐλευθερίας καί τήν ἐλεύθερη σκέψη, τό ἀνέπτυξαν περισσότερο, ὅποτε ὁ φιλελευθερισμός ἔχει στενή σχέση μέ τόν καπιταλισμό.

Εἶναι σημαντικό νά δοῦμε πῶς ὁ Μάξ Βέμπερ κατέληξε σέ αὐτό τό συμπέρασμα. Στό κείμενό μου πού προανέφερα ἐπεσήμανα ὅτι ὁ Χέγκελ ἰσχυριζόταν ὅτι ἡ ἱστορική ἐξέλιξη καί πρόοδος τῆς ἀνθρωπότητος καθορίζεται ἀπό τήν ἐπίδραση τῶν αἰώνιων ἀγαθῶν τῆς δικαιοσύνης, τῆς ἐλευθερίας καί τῆς ἰσότητος. Ὁ μαθητής του Μπάουερ δίδασκε ὅτι ἡ πορεία τοῦ ἱστορικοῦ βίου δέν ρυθμίζεται ἀπό τίς αἰώνιες ιδέες, ἀλλά ἀπό τήν καθοδήγηση πού προέρχεται ἀπό τήν αὐτοσυνειδησία καί τήν διανοητική ἐνέργεια τῶν μεγαλοφυῶν ἱστορικῶν προσωπικο-τήτων. Ὁ Μάρξ καί ὁ Ἐνγκελς ὑποστήριζαν ὅτι αὐτό πού καθορίζει τήν πορεία τῆς ἱστορίας δέν εἶναι οὔτε οἱ ιδέες, οὔτε οἱ προσωπικότητες, ἀλλά οἱ οἰκονομικές συνθῆκες τῆς παραγωγῆς τῶν ἀγαθῶν.

Ὁ Μάξ Βέμπερ μελέτησε ὅλα αὐτά τά ρεύματα σκέψεως, μεγάλωσε σέ αὐτό τό περιβάλλον πού καθόρισε καί προσδιόρισε ὁ ἱστορικός ὕλισμός καί εἶδε τήν γένεση τοῦ καπιταλισμοῦ καί γενικῶς τοῦ κοινωνικοῦ γίγνεσθαι ὄχι τόσο στόν ὕλικό παράγοντα, ἀλλά στόν θρησκευτικό.

Ἐπομένως, στό ἔργο του «Ἡ προτεσταντική ἠθική καί τό πνεῦμα τοῦ καπιταλισμοῦ» ἀνέλυσε ὅτι ἡ θεολογία πού ἀνα-πτύχθηκε στόν δυτικό χῶρο, κυρίως στόν κύκλο τῶν Προτεσταντῶν, συνετέλεσε στήν ἀνάπτυξη τοῦ καπιταλισμοῦ ὡς συστήματος καί τρόπου ζωῆς.

Φαίνεται, λοιπόν, ὅτι τό ἔργο αὐτό τοῦ Μάξ Βέμπερ ἦταν μιά συνθετική ἔκφραση τῶν ιδεολογικῶν ρευμάτων πού προηγήθηκαν, ἥτοι τοῦ Χέγ-κελ, τοῦ Μπάουερ καί τῶν Μάρξ καί Ἐνγκελς καί μιᾶς περαιτέρω ἐπεξεργασίας τους.

Βέβαια, ἔγινε μεγάλη συζήτηση μεταξύ τῶν ἐπιστη-μόνων πάνω στό κατά πόσον ὁ καπιταλισμός ὡς σύστημα, ἦταν ἐξέλιξη τῆς προτεσταντικῆς ἠθικῆς, καί

διατυπώθηκαν πολλές απόψεις, πράγμα πού δείχνει τήν απήχηση τῶν σκέψεων τοῦ Μάξ Βέμπερ. Ἐν πάσῃ περιπτώσει οἱ απόψεις τοῦ Μάξ Βέμπερ εἶναι πολύ πιό σύγχρονες ἀπό ἄλλες κοινωνιολογικές θεωρίες. Αὐτό δέν εἶναι ἀντικείμενο τοῦ παρόντος ἄρθρου.

2. Οἱ τρεῖς μορφές ἐξουσίας

Μιά ἀπό τίς βασικές απόψεις-θεωρίες τοῦ Μάξ Βέμπερ εἶναι οἱ τρεῖς μορφές ἐξουσίας, πού παρατηροῦνται στήν κοινωνία, σέ διάφορες ἱστορικές περιόδους.

Ὁ Καθηγητής Θεοδόσης Πελεγρίνης, ἀναλύοντας τήν σκέψη τοῦ Μάξ Βέμπερ, ἀναφέρεται στίς τρεῖς μορφές ἐξουσίας. Πρόκειται πρῶτον γιά τήν παραδοσιακή μορφή ἐξουσίας, «σύμφωνα μέ τήν ὁποία ἡ ἐξουσία καθορίζεται καί διατυπώνεται ἀπό τούς τρόπους ζωῆς τοῦ παρελθόντος καί τήν αὐθεντία τῶν πρεσβυτέρων». Δεύτερον, τήν χαρισματική μορφή ἐξουσίας, «σύμφωνα μέ τήν ὁποία πηγὴ ἐξουσίας εἶναι ἰδιαίτερα προικισμένα πρόσωπα μέ θρησκευτική καί μαγική συνήθως ἀκτινοβολία». Καί τρίτον τήν γραφειοκρατική μορφή ἐξουσίας, «σύμφωνα μέ τήν ὁποία βάση τῆς ἐξουσίας ἀποτελοῦν οἱ καθιερωμένοι νόμοι ἢ κανόνες καί οἱ κατεστημένες δομές».

Συγχρόνως ὑπογραμμίζει ὅτι «οἱ κοινωνικές μεταβολές ἐπέρχονται, ὅταν μιὰ χαρισματική προσωπικότητα κατορθώνει νά καταλύσει τούς παραδοσιακοὺς δεσμούς τῆς κοινωνίας μέ τό παρελθόν της». Ἐπισημαίνει δέ ὅτι «ὁ κρίσιμος παράγων στή συμπεριφορά μιᾶς κοινωνίας εἶναι ἡ γραφειοκρατία, ἡ ὁποία μπορεῖ νά προσλάβει τρεῖς μορφές: τήν πατριαρχική, τήν προγονική καί τήν νομική ἢ λογική».

Ἔτσι, κατὰ τόν Μάξ Βέμπερ, αὐτοί οἱ «τρόποι ἐξουσίας» ἀποτελοῦν τίς «ἄξονικές μορφές», βάσει τῶν ὁποίων διαμορφώνεται ἡ φυσιογνωμία τῆς κοινωνίας καί ὄχι οἱ «τρόποι παραγωγῆς», ὅπως ὑποστήριζε ὁ Κάρλ Μάρξ.

Πέρα ἀπό αὐτό, κατὰ τό «Φιλοσοφικό Λεξικό τοῦ Cambridge», «ἓνας ἀπό τούς κύριους θεωρητικούς στόχους τῆς δουλειᾶς τοῦ Βέμπερ ἦταν νά κατανοήσει πῶς οἱ κοινωνικές διαδικασίες “ἐξορθολογίστηκαν” ἐξετάζοντας διάφορα θέματα ἀπὸ τὴ γερμανικὴ φιλοσοφία τῆς ἱστορίας καί ἀπὸ τό ἔργο τοῦ Hegel ὡς κομμάτια τῆς κοινωνικῆς θεωρίας». Ὁ ἐξορθολογισμὸς συνίσταται «ἀπὸ τήν ἐπιλογή τῶν πιό ἀποδοτικῶν μέσων γιά τήν ἐπίτευξη τῶν σκοπῶν τοῦ δρῶντος ὑποκειμένου καί κάτι τέτοιο συνεπάγεται ὅτι τό ὑποκείμενο διαμορφώνει κρίσεις σχετικὰ μέ τίς συνέπειες τῶν πράξεων καί τῶν ἐπιλογῶν του».

Γράφοντας ὁ Μάξ Βέμπερ γιά τήν πολιτική ὡς ἐπάγγελμα, ἐπισημαίνει ὅτι «οἱ ἐπαγγελματίες πολιτικοὶ πρέπει νά πράττουν σύμφωνα μέ μιὰ ἠθική τῆς εὐθύνης,

πού ἀφορᾷ στίς συνέπειες τῶν πράξεών μας καί ὄχι σύμφωνα μέ μιᾶ “ἠθική τοῦ φρονήματος”, πού ἀφορᾷ στίς ἀφηρημένες ἀρχές τῶν ἔσχατων σκοπῶν».

Ἀκόμη, ὁ Μάξ Βέμπερ στό βιβλίο του μέ τίτλο «Προτεσταντική Ἠθική καί τό πνεῦμα τοῦ Καπιταλισμοῦ» προειδοποιεῖ ὅτι «ὁ ρατσιοναλισμός ἀφυδατώνει τίς πηγές τῆς ἀξίας καί κατασκευάζει ἕνα “σιδερένιο κλουβί” μιᾶς αὐξάνουσας γραφειοκρατικοποίησης, πού ἔχει ὡς ἀποτέλεσμα τήν ἔλλειψη νοήματος καί ἐλευθερίας στήν κοινωνική ζωή».

Αὐτό εἶναι πολύ σημαντικό, γιά νά δῇ κανεῖς τήν ἐνότητα τῆς κοινωνίας καί τήν συνεργασία μεταξύ τῶν τριῶν μορφῶν ἐξουσίας.

3. Ἡ καλή ὀργάνωση καί ἡ ἐνότητα τῆς κοινωνίας

Μέσα στήν ἱστορία δέν ὑπῆρξαν ἀμιγεῖς τύποι ἐξουσίας, ἀλλά ἡ ὑπεροχή τοῦ ἐνός ἢ τοῦ ἄλλου τύπου ἐξουσίας. Ὑπῆρξαν ἡγέτες, οἱ ὁποῖοι μέ τά φυσικά χαρίσματά τους ἔπεισαν τόν λαό καί ἄσκησαν ἐξουσία σέ βάρος τῶν ἄλλων εἰδῶν ἐξουσίας, ὅπως ἔγινε μέ τόν Χίτλερ. Γι’ αὐτό, γιά τήν καλή διοργάνωση μιᾶς πολιτείας εἶναι ἀπαραίτητη ἡ καλή συνύπαρξη καί συλλειτουργία ὅλων τῶν τύπων καί μορφῶν ἐξουσίας.

Ἔτσι, ἡ νόμιμη ἢ γραφειοκρατική ἐξουσία δέν πρέπει νά ἀγνοῇ τήν παραδοσιακή (ἥθη καί ἔθιμα) ἐξουσία, καί τήν χαρισματική (ἀνθρώπους μέ κύρος στήν εἰδικότητά τους) ἐξουσία. Οὔτε ἡ χαρισματική ἐξουσία νά παραγνωρίζη τήν παραδοσιακή καί νόμιμη ἢ γραφειοκρατική ἐξουσία. Οὔτε, βεβαίως, καί ἡ παραδοσιακή ἐξουσία νά παραθεωρῇ τήν νόμιμη ἢ γραφειοκρατική καί χαρισματική ἐξουσία. Σέ μιᾶ εὐνομούμενη Πολιτεία πρέπει νά ὑπάρχη συνεργασία ὅλων. Αὐτό, ἄλλωστε, καθορίζει μέ αὐθεντικό τρόπο τό Σύνταγμα τῆς Χώρας μας.

Αὐτό προσπάθησα νά παρουσιάσω σέ μιᾶ ἀπό τίς ἐμφα-νίσεις μου στήν τηλεόραση, ὁμολογουμένως στά στενά χρονικά πλαίσια μιᾶς ἡμερωτικῆς ἐκπομπῆς. Εἶχα ὑπ’ ὄψη μου ὅλη αὐτήν τήν θεωρία πού προανέφερα.

Ἐκείνη τήν χρονική περίοδο ὁ Ἀρχιεπίσκοπος ἀπέστειλε ἐπιστολή στόν Πρωθυπουργό γιά νά ἀνοίξουν οἱ Ἱεροί Ναοί γιά τούς πιστούς, ἀλλ’ ὅμως ἐνῶ γινόταν λόγος γιά σταδιακή ἐπαναφορά στήν κανονικότητα, μετά τό lockdown (καραντίνα) τῆς κοινωνίας, δέν καθοριζόταν χρονοδιάγραμμα λειτουργίας τῶν Ἱερῶν Ναῶν.

Ἔτσι, ἀνέφερα ὅτι κατά τόν Μάξ Βέμπερ πρέπει νά συνεργάζονται στενά ὅλοι οἱ φορεῖς τῆς κοινωνίας, γιά νά μὴν ὑπάρξη δυσαρ-μονία στήν κοινωνία μεταξύ Κράτους, πολιτῶν καί χαρισματοῦχων, ἐννοώντας τούς εἰδικούς ἐπιστήμονες, τήν

Ἐκκλησία κ.ἄ. Μέσα στά πλαίσια αὐτά χρησιμοποίησα τήν λέξη ἐκτροπή, ἀπό τήν μή καλή συνεργασία, καί ποτέ δέν ἐννοοῦσα ἐκτροπή τοῦ πολιτεύματος. Ἄλλωστε, σέ ὅλα τά κείμενά μου τῶν σαράντα ἐτῶν, ἐκτός τῶν ἄλλων, φαίνεται καί ἡ δημοκρατική εὐαισθησία μου.

Ἡ λέξη «ἐκτροπή», κατά τό Λεξικό Liddell- Scott, ἔχει πολλές ἔννοιες, ὅπως «εἰς τό πλάγιον τροπή», «τό τρέπεσθαι κατά μέρος», «ἀποφυγή», «τοῦ ὀνόματος ἐκτροπή, παραλλαγή ἀντικατάστασις δι' ἐτέρας ἰσοδυνάμου λέξεως». κλπ. Κατά δέ τό Λεξικό τοῦ Δημητράκου ἡ λέξη «ἐκτροπή», ἐκτός τῶν ἀνωτέρω, ἔχει καί τήν ἔννοια «ἡ ἀπομάκρυνσις ἐκ τινος ἀρχικῆς κατευθύνσεως, ἀπόκλισις», «ἀποφυγή», «ἀποστροφή», «ἐκτροπή λόγου, παρέκλισις ἐκ τοῦ θέματος», «ἐκτροπή ὀνόματος» κ.ἄ.

Μερικοί, ὅμως, προφανῶς ἀπό ταχύτητα, χωρίς νά κατανοήσουν τό ὅλο σκεπτικό μου καί χωρίς νά μέ ρωτήσουν τί ἀκριβῶς ἐννοοῦσα μέ αὐτήν τήν φράση, ἐξέφρασαν τήν δυσἀρέσκειά τους.

Βέβαια, σέ ἄλλες συνεντεύξεις μου τήν ἴδια ἐκείνη ἡμέρα, καί στόν ἴδιο τηλεοπτικό σταθμό καί σέ ἄλλους, μοῦ δόθηκε ἡ εὐκαιρία νά ἐξηγήσω τό νόημα καί τίς ἀπόψεις τοῦ μεγάλου Γερμανοῦ κοινωνιολόγου καί τό νόημα τῶν δικῶν μου λόγων. Καί μάλιστα ὑποστήριξα ὅτι δέν μπορούμε νά εἴμαστε «θηρευτές λέξεων» καί νά κρίνουμε κάποιον, χωρίς νά ἐντοπίσουμε ὅλη τήν σκέψη του.

Ὁ ἄνθρωπος πρέπει νά εἶναι ἀνοικτός σέ κάθε πρόκληση καί ὄχι «μονοδιάστατος». Ἔχω ὑπ' ὄψη μου τήν σκέψη τοῦ Μαρκουῆ, ὁ ὁποῖος μιλοῦσε μέ ἄλλη ἀφορμή, γιά τόν «μονοδιάστατο ἄνθρωπο» καί τήν «μονοδιάστατη κοινωνία» καί κρίνει «τόν αὐτοματισμό καί κομπορμισμό τοῦ τεχνολογικοῦ ὀρθολογισμοῦ, πού ὁδηγεῖ σέ μιά ἀλλοτρίωση τοῦ σημερινοῦ ἀνθρώπου, σέ μιά νοοτροπία καταναλωτοῦ, σέ μιά ὑποταγή στό βιομηχανικό κατεστημένο», σήμερα δέ σέ ἄλλα σύγχρονα κατεστημένα.

Ἐπομένως, ὁ σύγχρονος ἄνθρωπος πρέπει νά ὑπερβαίνει τόν ὀρθολογισμό, τόν ἠθικισμό καί τήν κάθε εἴδους ἀπολυταρχία.

4. Τό μυστήριο τῆς Ἐκκλησίας καί ἡ σύγχρονη ζωή

Σχεδόν έναν μήνα, από τότε που μου ανέθεσε η Διαρκής Ίερά Σύνοδος νά τήν εκπροσωπήσω στήν αντιμετώπιση τοῦ νέου κορωνοϊοῦ, από τήν πλευρά τῆς Ἐκκλησίας, ἐμφανίσθηκα σχεδόν σέ ἑκατό (100) τηλεοπτικούς καί ραδιοφωνικούς σταθμούς, ὑποστήριξα τίς ἀποφάσεις τῆς Ἱερᾶς Συνόδου, πού ἦταν κατά βάση σέ ἐναρμόνιση μέ τίς ἀποφάσεις τῆς Πολιτείας, καί αὐτό τό ἔκανα μέ σοβαρότητα, ὑπευθυνότητα, ἐπιχειρηματολογία καί ἡρεμία.

Ὅσοι ζοῦμε μέσα στήν Ἐκκλησία γνωρίζουμε ὅτι ἡ Ἐκκλησία, ἡ θεία Λειτουργία εἶναι ἕνας χῶρος μυστηρίου πού ἀναπαύει τόν ἄνθρωπο, πού ὑπερβαίνει τήν διελκυστίνδα μεταξύ ὀρθολογισμοῦ καί ἡθικισμοῦ, πού συνδέει Θεό καί ἄνθρωπο, μυστήριο καί ἱστορία, ἐσωτερικότητα καί κοινωνικότητα, παρελθόν, παρόν καί μέλλον, εἶναι τό ἔνδοξο περιεχόμενο τῆς Ρωμηοσύνης, εἶναι ἡ ἐξουσία τοῦ Σταυροῦ καί τῆς Ἀναστάσεως τοῦ Χριστοῦ, εἶναι ἡ ἐξουσία τῆς κένωσης καί τῆς προσφοῆς.

Ὁ Χριστός καί ἡ Ἐκκλησία Του δέν ἀσχολοῦνται μέ διάφορες μορφές ἐξουσίας, ἀλλά ἡ ἐξουσία τους εἶναι αὐτή πού ἀπορρέει ἀπό τήν «Βασιλεία τοῦ Θεοῦ», πού δέν ἔχει σχέση μέ τήν Βασιλεία τοῦ κόσμου τούτου, ἀλλά ζῇ μέσα στόν κόσμο.

Στήν πρὸς Διόγνητον ἐπιστολή πού εἶναι ἕνα κείμενο πού γράφηκε γύρω στά 200 μ.Χ. μεταξύ τῶν ἄλλων χαρακτηρίζεται μέ πολύ εὐστοχία ὁ τρόπος ζωῆς τῶν Χριστιανῶν.

Γράφεται ὅτι οἱ Χριστιανοί «Πατρίδας οἰκοῦσιν ἰδίας, ἀλλ' ὡς πάροιχοι· μετέχουσι πάντων ὡς πολίται, καί πάνθ' ὑπομένουσι ὡς ξένοι· πᾶσα ξένη πατρίς ἐστὶν αὐτῶν, καί πᾶσα πατρίς ξένη... Πείθονται τοῖς ὠρισμένοις νόμοις, καί τοῖς ἰδίους βίοις νικῶσι τούς νόμους. Ἀγαπῶσι πάντας, καί ὑπὸ πάντων διώκονται».

Σεβόμαστε τό πολίτευμα τῆς χώρας μας, τό ὁποῖο εἶναι δημοκρατικό, στό ὁποῖο ζοῦμε, ἀλλά ἔχουμε καί ἕναν ἄλλο τρόπο ζωῆς, γιατί θέλουμε νά ἱκανοποιήσουμε τίς ψυχικές μας ἀνάγκες.

Ἔτσι, ἐπειδὴ ζοῦμε σέ μιά εὐνομούμενη πολιτεία πρέπει νά συνεργαζόμα-στε στενά μέ ὅλους τούς φορεῖς της, γιά τό καλό ὅλων μας. Γι' αὐτόν τόν λόγο προσευχόμαστε σέ κάθε θεία Λειτουργία γιά τούς ἄρχοντες:

«Δός αὐτοῖς, Κύριε, εἰρηνικόν τό βασίλειον, ἵνα καί ἡμεῖς ἐν τῇ γαλήνῃ αὐτῶν ἡρεμον καί ἡσύχιον βίον διάγωμεν, ἐν πάσῃ εὐσεβείᾳ καί σεμνότητι». Αὐτό, ὅμως, δέν ἀμνηστεύει τήν εὐθύνη τῶν ἀρχόντων γιά τήν χρήση τῆς ἐξουσίας καί θά δώσουν λόγο στόν λαό καί στόν Θεό.

Όλοι πρέπει νά καταλάβουν ὅτι ἡ Ἐκκλησία, κατά τόν ἅγιο Ἰωάννη τόν Χρυσόστομο, «ἰατρεῖον ἐστὶ πνευματικόν», πού δίνει τὰ κατάλληλα φάρμακα, εἶναι «οἰκία κοινὴ πάντων», καί «οὐ γάρ χρυσοχοεῖον, οὐδέ ἀργυροκοπεῖον ἐστὶν ἡ Ἐκκλησία, ἀλλὰ πανήγυρις ἀγγέλων».

Ἐπομένως, μέ τίς παρεμβάσεις πού ἔκανα τόν τελευταῖο καιρό, κατ' ἐντολήν τῆς Ἱερᾶς Συνόδου καί ὑπακοῆς σέ Αὐτήν, ὑποστήριζα κυρίως καί πρό παντός τίς ἀποφάσεις της, τήν ἐπιστολή πού ἔστειλε ὁ Μακαριώτατος Ἀρχιεπίσκοπος Ἀθηνῶν καί Πάσης Ἑλλάδος κ. Ἱερώνυμος στόν Πρωθυπουργό καί ἐξέφραζα τό κλίμα καί τήν δυσφορία πού ἐπικρατοῦσε σέ ἀνθρώπους τῆς Ἐκκλησίας γιά τό κλείσιμο τῶν Ἱερῶν Ναῶν.

Φυσικά, εἴμαστε ὑποχρεωμένοι νά προστατεύουμε τήν δημόσια υἡγεία, ἀλλά ἔχουμε καί ὑποχρέωση νά ἱκανοποιοῦμε τίς ἀνάγκες τῆς ψυχῆς μας πού πεινᾷ καί διψᾷ γιά Θεό.

Τό ὅτι εἴμαστε ὑποχρεωμένοι νά προστατεύουμε τήν δημόσια υἡγεία, τό βλέπουμε σέ μιά ὑποσημείωση τοῦ ἁγίου Νικοδήμου τοῦ Ἀγιορείτου στόν 66ο (ΞΣΤ΄) Ἀποστολικό Κανόνα, πού μοῦ τήν ὑπέδειξε κάποιος κληρικός.

Ὁ ἅγιος Νικόδημος ἔχοντας ὑπόψη του τήν φονική πανώλη, γράφει: «Σημεῖωσε ὅτι ὡς φονεύς καταδικάζεται καί ἐκεῖνος ὁ ἄνθρωπος, ὁ ὁποῖος ἐν καιρῷ πανώλης ἡξεύρωντας ὅτι εἶναι μεμολυσμένος, ὑπάγει εἰς οἴκους, καί πολιτείας, καί μολύνει καί τούς ἄλλους, καί γίνεται πολλῶν φόνων αἵτιος» (Πηδάλιον, σ. 86).

Καί ἐπειδὴ ἄρχισα τό κείμενο αὐτό μέ τίς ἀπόψεις τοῦ Μάξ Βέμπερ γιά τήν «προτεσταντική ἠθική καί τό πνεῦμα τοῦ καπιταλισμοῦ», ἀλλά καί γιά τίς τρεῖς μορφές ἐξουσίας, θέλω νά καταλήξω μέ μιά ρήση τοῦ μεγάλου αὐτοῦ Γερμανοῦ κοινωνιολόγου, τήν ὁποία ἀνέφερα σέ μιά ἀπό τίς ἐμφανίσεις μου στήν τηλεόραση.

Σύμφωνα μέ τόν Μάξ Βέμπερ, «ἀναμφίβολα ὅλη ἡ ἱστορική ἐμπειρία ἐπιβεβαιώνει τήν ἀλήθεια ὅτι ὁ ἄνθρωπος δέν θά εἶχε ἐπιτύχει τό ἐφικτό, ἂν δέν εἶχε ξανά καί ξανά προσπαθήσει νά φθάσει τό ἀνέφικτο».

Αὐτό τό κατά τούς πολλούς ἀνέφικτο ἀγγίζει ἡ ὀρθόδοξη θεολογία, ὅπως βιώνεται στήν Ἐκκλησία, καί τό κάνει ἐφικτό